

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สิ่งทอของไทยทรงดำที่ผ่านกระบวนการสืบทอดมรดกชาติจากเมล็ดคำแสด บ้านวังน้ำ ตำบลวังยาง อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research – PAR) การเรียนรู้ด้วยกัน เพื่อให้ชุมชนได้เกิดความเชื่อมั่นภูมิใจในภูมิปัญญา และเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการวางแผน ออกแบบ และการตัดสินใจในการประยุกต์ใช้สืบทอดมรดกชาติจากเมล็ดคำแสดสู่การพึ่งพาตนเอง

สถานที่ดำเนินการวิจัย

บ้านวังน้ำ ตำบลวังยาง อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร

ประชากร

กลุ่มสมาชิกไทยทรงดำ บ้านวังน้ำ ตำบลวังยาง อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 10 ราย และกลุ่มประชากร โดยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (proposive Sampling) จำนวน 100 คน ขึ้นไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและข้อมูลของกลุ่มไทยทรงดำ จำนวน 10 ราย และกลุ่มประชากรผู้บริโภคราย 100 ราย โดยจากการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก และเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถาม ก่อนและหลัง ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และจัดเวทีในการสรุปบทเรียน เพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จากการอบรมเพื่อหาแนวทางพัฒนาต่อยอดต่อไป

โดยผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการ โดยเป็นผู้ประสานนำความรู้ จุดประกายความคิด อำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรม ทั้งนี้ตลอดจนกระบวนการวิจัยผู้วิจัยสังเกตและสรุปบทเรียน เครื่องมือที่ใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้ คือ เวทีชุมชน การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) การบันทึกเทป การจดบันทึก และถ่ายภาพกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งเป็นขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. การกำหนดพื้นที่ รวบรวมข้อมูลเอกสารเกี่ยวข้องกับงานวิจัย และข้อมูล บ้านวังน้ำ ตำบลวังยาง อำเภอกลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัยเป็นช้อย่อยดังนี้ คือ

1.1 การจัดเตรียมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ โดยผู้วิจัยศึกษาเอกสารข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มไทยทรงดำ ข้อมูลบริบทชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และข้อมูลผลิตภัณฑ์เดิม การออกแบบ ลวดลาย การใช้สีย้อม เป็นต้น จากเอกสาร ข้อมูลระดับหมู่บ้าน และหน่วยงานของรัฐ เอกชน ที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำมาสนับสนุนงานวิจัย

1.2 นำข้อมูลมาตรวจสอบความเป็นไปได้ ความสอดคล้อง และความทันสมัยของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับรวบรวมได้ ทั้งนี้ข้อมูลเตรียมมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของเรื่องที่วิจัย

1.3 จำแนกหมวดหมู่ข้อมูล หลังจากตรวจสอบข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้จัดหมวดหมู่และจำแนกข้อมูล ซึ่งทำให้ผู้วิจัยทราบว่า ในหมวดหมู่ใดต้องค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและสะดวกต่อการนำข้อมูลไปวิเคราะห์ต่อไป

2. การเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์ จากกลุ่มตัวอย่างบ้านวังน้ำ ตำบลวังยาง อำเภอกลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 10 คน และการสนทนาแบบไม่เป็นทางการพร้อมทั้งจากแบบสอบถาม ของกลุ่มประชากรผู้บริโภครุ่น อายุ 20 - 60 ปี จำนวน 100 คน โดยผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

2.1 ศึกษารายละเอียดที่เกี่ยวข้อง โดยการรวบรวมข้อมูลทั้งแนวความคิด ทฤษฎี หลักการวิธีการ เกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ วิถีชีวิต ภูมิปัญญาของกลุ่มไทยทรงดำ

2.2 สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะสภาพภาพ ส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

2.3 สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอด้วยการสีย้อมธรรมชาติจากเมล็ดคำแสด ที่ต้องการนำไปใช้

2.4 การหาค่าความเที่ยงของแบบสอบถาม ผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามทดลองใช้กับประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน และของกลุ่มประชากรผู้บริโภครุ่น อายุ 20 - 60 ปี จำนวน 100 คน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

โดยใช้แบบสอบถามที่ได้ปรับปรุง และได้ทดลองการสัมภาษณ์แล้ว เพื่อให้ได้ข้อมูลความต้องการของสินค้าสิ่งทอให้ตรงกับผู้บริโภค โดยสอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และตรงกับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อนำมาเป็นแนวทางร่วมในการออกแบบและพัฒนาให้ได้แบบ จำนวน 5 แบบ

3. จำนวนแบบที่ต้องการพัฒนา 5 แบบ นำไปผ่านการพิจารณาข้อมูลด้านการออกแบบจากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ด้านการออกแบบ และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านไทยทรงดำ เพื่อให้ได้แบบตาม

ความต้องการของชุมชนที่ได้มาตรฐานและถูกต้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มไทยทรงดำ และนำไปถ่ายทอดความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ

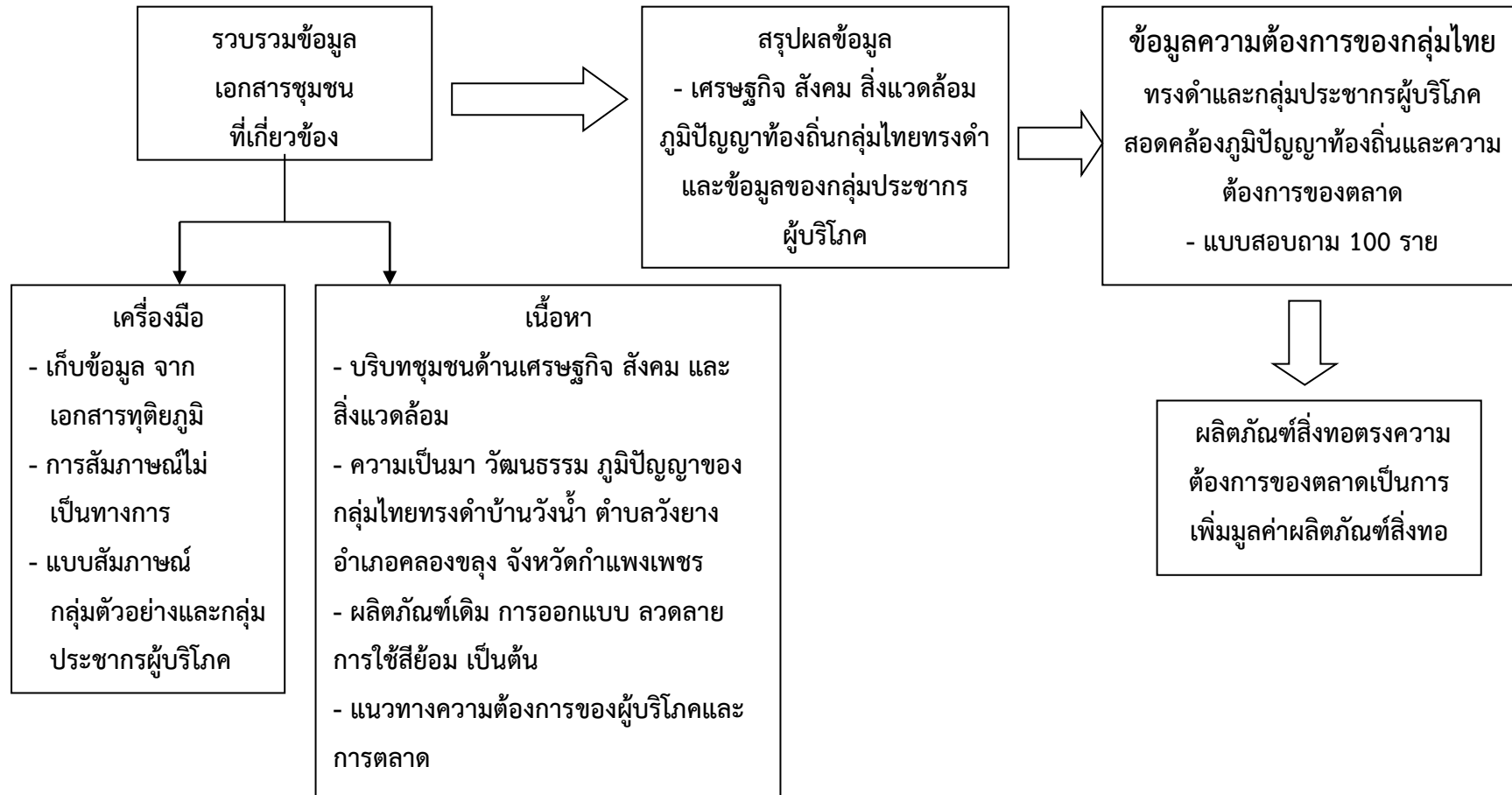
4. การจัดเวทีชุมชนในการสรุปทบทเรียน และประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกัน และนำเสนอในที่ประชุมของชุมชน เพื่อถอดบทเรียนที่ได้รับจากการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ และข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อไป

ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

- เดือนตุลาคม 2562 - เดือนกันยายน 2563

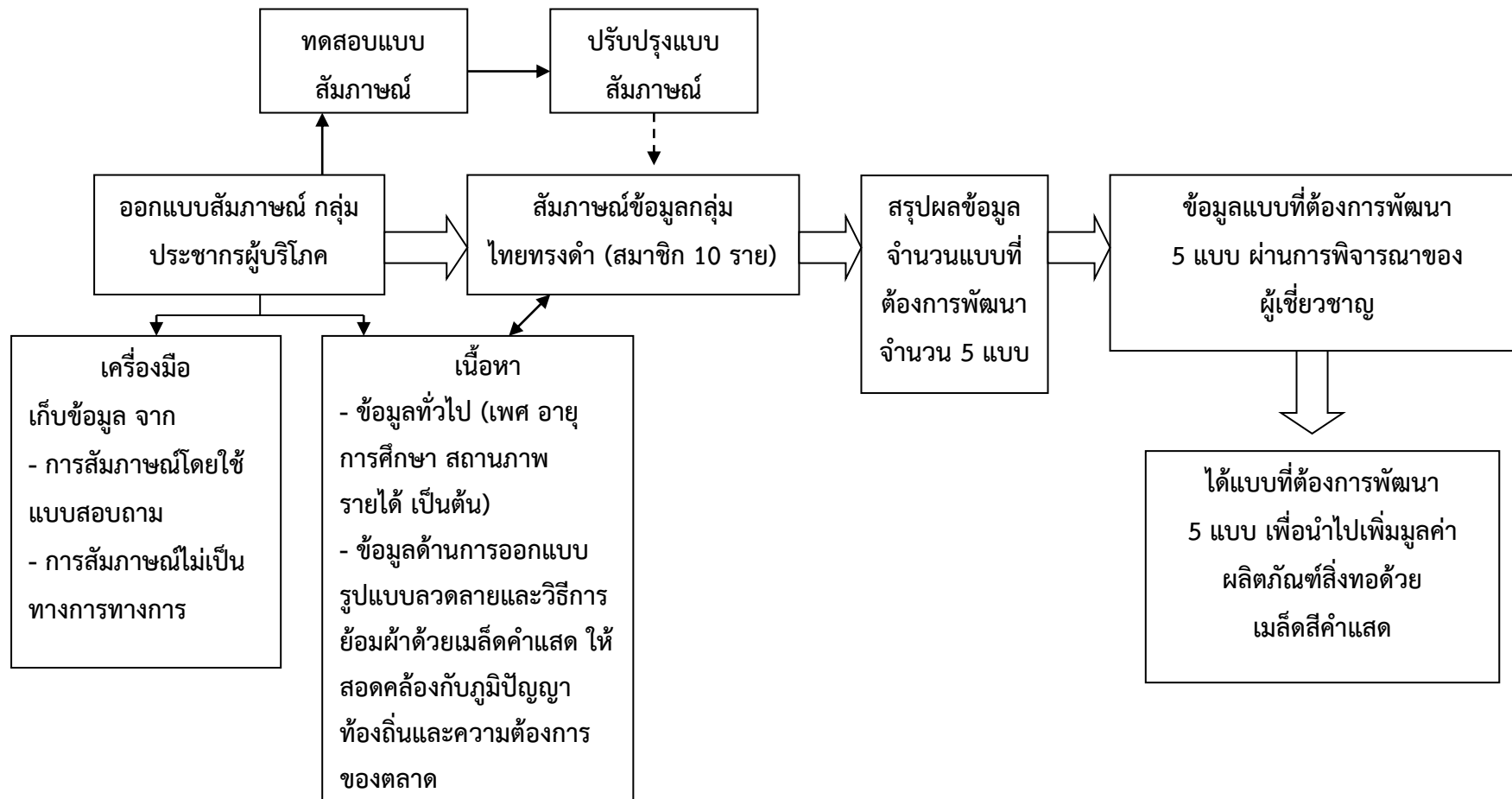
[illegible]

ภาพการดำเนินวิจัย ตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่ย้อมสีธรรมชาติจากเมล็ดคำแสดของไทยทรงดำ

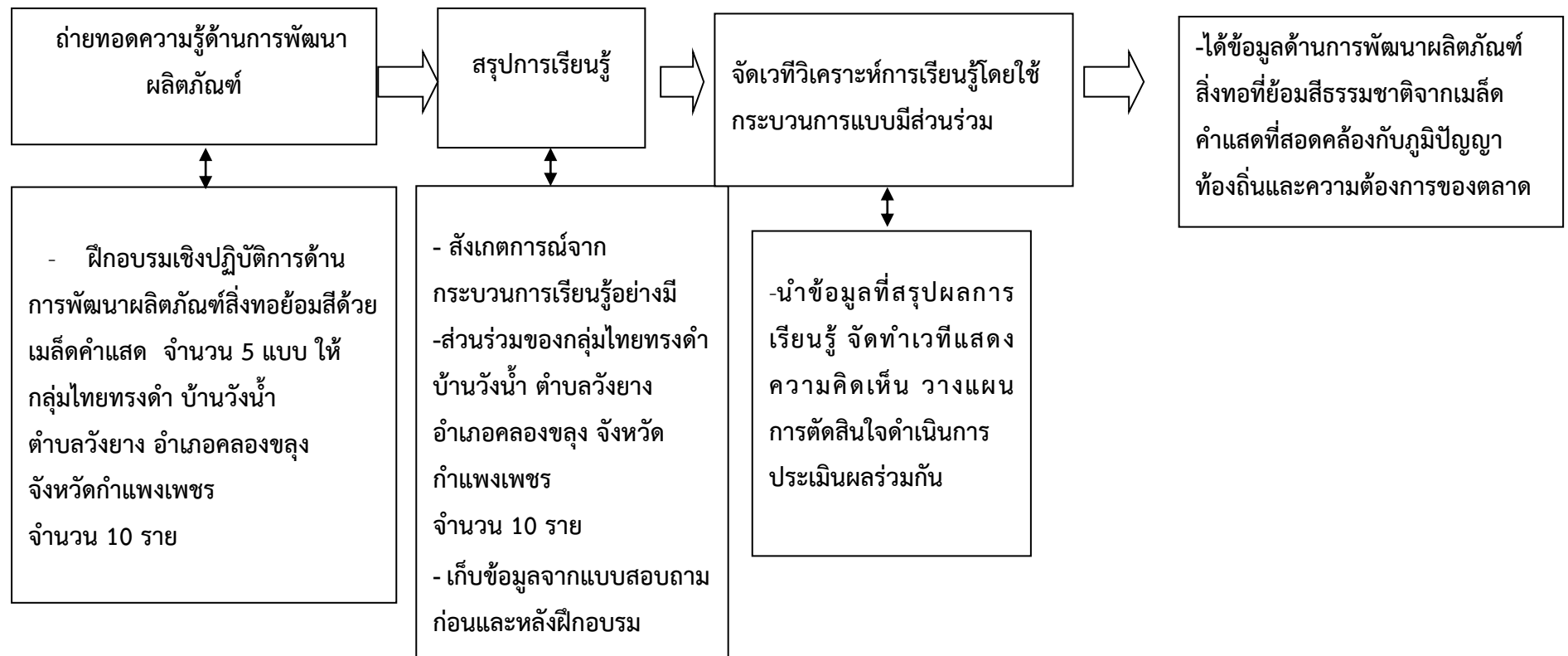
ภาพ 1 ดำเนินการวิจัยด้านการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์

ภาพการดำเนินวิจัย ตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 เพื่อประยุกต์ใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอ

ภาพ 2 ดำเนินการวิจัยด้านประยุกต์ใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอ

ภาพการดำเนินวิจัย ตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 3 เพื่อถ่ายทอดความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอย้อมสีธรรมชาติจากเมล็ดคำแสดของไทยทรงดำ

ภาพ 3 การถ่ายทอดความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าที่ย้อมสีธรรมชาติจากเมล็ดคำแสดของไทยทรงดำ

การตรวจสอบข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบข้อมูล ดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน และวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิธีการหาความสอดคล้องภายในด้วยวิธีการสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาความต้องการของผู้กลุ่มประชากร ผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำจากการย้อมสีธรรมชาติจากเมล็ดกาแฟดำ เท่ากับ 0.845 และประเมินการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์สำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอ โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

2. การตรวจสอบข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร แบบ สัมภาษณ์เชิงลึก ภาพถ่าย การพูดการแสดงความคิดเห็น และปรากฏการณ์ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้ทราบว่าข้อมูลนั้นถูกต้องและสามารถตอบคำถามของการวิจัยได้หรือไม่ โดยใช้วิธีตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มาถูกต้องหรือไม่ ซึ่งพิจารณาจากแหล่งข้อมูล แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และบุคคลที่ให้ข้อมูลนั้น ๆ ว่าถ้าต่างเวลา ต่างสถานที่ ต่างบุคคล จะทำให้ข้อมูลที่ได้มีความเหมือนกันหรือไม่เพียงใด (สุรางค์ จันทวานิช, 2548: 129) ซึ่งผู้วิจัยพบว่าข้อมูลที่ได้มีความแตกต่างด้านข้อมูลมากกว่าร้อยละ 60 หมายถึง หากข้อมูลของผู้ให้ข้อมูล 6 ใน 10 คนเห็นไม่ตรงกัน ซึ่งผู้วิจัยต้องไปเก็บข้อมูลในประเด็นนั้น ๆ เพิ่มเติมจนกว่าจะได้ข้อมูลที่สามารถเป็นตัวแทนของข้อมูลทั้งหมด อีกทั้งผู้วิจัยได้พิจารณาน้ำหนักของข้อมูลที่ได้ประกอบด้วย หากข้อมูลชุดใดมีผู้ให้ข้อมูลมากและมีแหล่งที่มาชัดเจน ผู้วิจัยถือว่าข้อมูลนั้นใช้ได้ และอีกวิธีหนึ่งคือการตรวจสอบโดยคนในชุมชน ที่เรียกว่า การคืนข้อมูลให้ชุมชน ซึ่งการให้ชุมชนเป็นผู้ตรวจสอบข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น ข้อมูลผู้วิจัยได้สรุปและวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ได้นำทฤษฎี แนวคิดต่าง ๆ มาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งถือเป็นการสรุป วิเคราะห์เชิงวิชาการ และให้คนในชุมชนช่วยการตรวจสอบ พร้อมให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ วิพากษ์ รายงานการวิจัย และผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้อาจารย์ช่วยตรวจสอบ และพิจารณาข้อมูล ให้ครบถ้วนและสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จากแบบสัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้บริโภคโดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยาย จากการประมวลผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทาง

คอมพิวเตอร์โดยนำข้อมูลที่ได้มาทำการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)(Standard Deviation)

2. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ จากท่าเวทีชุมชน การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) การบันทึกเทป การจดบันทึกและถ่ายภาพกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

นอกจากนั้น ผู้วิจัยพิจารณาถึงความพอเพียงของข้อมูลเปรียบเทียบกับกรอบประเด็นที่ศึกษา ถ้าพบว่าขาดข้อมูลผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมรวมทั้งผ่านกระบวนการตรวจสอบข้อมูลอย่างสม่ำเสมอร่วมกับชุมชน และมีการจัดเก็บข้อมูลให้เป็นระบบตั้งแต่การเก็บข้อมูลจนการเอาข้อมูลไปอธิบายเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎี ดังที่ อังคณา ทาลัดชัย (2548: 48) ได้กล่าวถึง การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพว่า การวิเคราะห์ข้อมูล คือ กระบวนการจัดการข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีความหมายขึ้นมาเป็นการตีความ และค้นหาคำอธิบายทฤษฎีขึ้นมาจากข้อมูลที่ต้องอาศัยกรรมวิธีตามหลักวิชาการวิเคราะห์ที่เหมาะสม โดยผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ดังนี้ คือ การจัดระเบียบข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บหลายวิธี เช่นการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสนทนากลุ่ม การสังเกต การสัมภาษณ์ มาเรียบเรียงก่อน แล้วทำการแยกข้อมูลเพื่อให้ตรงกับขอบเขตเนื้อหาของงานวิจัยเป็นหลัก และการนำข้อมูลไปสู่การแสดงผล โดยผู้วิจัยนำผลสรุปของข้อมูลแต่ละประเด็นมาหมวดหมู่ก่อนเพื่อเชื่อมโยงกันของข้อมูลที่ได้มา พร้อมทั้งสรุปผลการวิจัย เมื่อผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาจัดระเบียบเรียงเป็นหมวดหมู่แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลว่าผลที่ได้จากการเก็บข้อมูลนั้นบอกอะไรกับผู้วิจัยได้บ้าง และสามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ผู้วิจัยที่ตั้งไว้หรือไม่ เป็นการตีความข้อมูล และนำเสนอข้อค้นพบในรูปแบบการบรรยายเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎี